

AZERBAYCAN HOLAVAR VE SAYACI NA MELERİNİN TÜR ÖZELLİKLERİ

Mehmet Ali YOLCU¹

ÖZET

Eski dönemlerde ortaya çıktığı düşünülen holavar ve sayacı na meleri, Azerbaycan sözlü halk edebiyatındaki emek mahnılarının içinde sınıflandırılmıştır. Her ne kadar ezgisel yönüyle bayatı ve âşık yaratıcılığındaki türlere nazaran daha basit görülse de, bu türler, insanlığın ilk hayvanları evcilleştirdiği, ilk tarımsal faaliyetler gerçekleştiği dönemlere kadar uzanan geçmişi, kısacası ilkel kökleri nedeniyle oldukça önemlidir. Holavar ve sayacı na melerinin sürü hayvanları ile tarımda kullanılan hayvanların seslerinin taklidine dayalı ve onlara seslenme amacıyla söylenen ünlem sözcüklerinden oluştuğu düşünülmektedir. Zaman içinde bu seslere ritmik sözler eklenmiş ve bunlar, estetik bir özellik kazanarak ezgili biçimde söylenen tür formlarına dönüşmüştür. Bu çalışmada, holavar ve sayacı na melerinin tür özellikleri; yapı, konu, biçim vb. yönlerden ele alınmış ve bu türlerin doğuluyla ilgili araştırmacıların görüşleri incelenip değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Holavar, Sayacı Na meleri, Tür, Azerbaycan Halk Edebiyatı.

GENRE FEATURES OF AZERBAIJAN HOLAVAR AND SAYACI SONGS

ABSTRACT

Holavar and sayacı songs which thought to occur in ancient periods were classified in the labor songs which in Azerbaijan oral folk literature. Although it is seen simpler than bayatı and genres in the bard art with aspect of melodic, these genres are very important because of their past ranging to periods which mankind domesticated first animals, carried out first agricultural activities, in short because of primitive roots. It is thought that holavar and sayacı songs occurred from exclamation

¹ Nevşehir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mehmetaliyolcu@gmail.com

words which based on the mimic of sounds of animals used in agriculture and herd animals and which said the purpose of addressing them. In time, it was added to rhythmic words to these sounds and they transformed into the forms of poetry which said melodic, gathering an esthetic property. In this study, it was discussed the properties of genre of holavar and sayaci songs in terms of the plot, theme, form and etc. and it was analyzed and evaluated views of researchers about the origin of these genres.

Key Words: Holavar, Sayaci Songs, Genre, Azerbaijan Folk Literature.

Giri

“türküler” olarak da adlandırabileceğimiz “emek mahnıları”, Azerbaycan halk yaratıcılığının en eski ve önemli türlerinden biridir. İkel dönemlerde avcılık, hayvancılık ve tarım gibi ekonomik faaliyetler ile doğa olayları hakkında insanların zihninde oluşan tasavvurların yansımaları bu türde görmek mümkündür. Dieryandan animist inançların köklerinde bulunan doğadaki varlıklara ruh atfedilmesine, toprakla ve hayvan sürüleriyle insan arasındaki etkileşimin izlerine bu türde rastlamaktayız.

“Mahnı”lar, Azerbaycan Türklerince ezgi-dans bütünlüğü içinde türkü formunda bir tür olarak düşünülmüştür. “Holavarlar” ve “sayacı mahnıları” olarak bilinen türler Azerbaycan sözlü edebiyatında emek mahnıları içinde sınıflandırılmıştır. Bu türlere geçmeden önce bazı araştırmacıların mahnı konusundaki görüşlerine yer verilecektir:

Eziz Mirahmedov, mahnının lirik türünün en eski nüvelerinden biri ve ezgiyle okunmak için yaratılmış tür olarak düşünülmektedir. Eski zamanlarda mahnının halk tarafından çok zaman müzik ve rakla kırılmaz şekilde bilindiği, müzik ve raksa birleştirelmesiyle ya da zamanla, ya da dini ve maiyet merasimlerinde ya da el bayramlarında ifa edildiği ve halkın mahnı anlayışında merasim ve gayri-merasim mahnılarından ibaret iki türe ayrıldığı ifade edilmiştir (Mirahmedov, 1998: 122-123).

Paşa Efendiyeve, çalışmasında, önce mahnılar hakkında genel bilgi vermiş; ardından mahnıların konu ve yapı özelliklerinden bahsetmiş, mahnının önemli özelliklerinden biri olarak müziğe bağlılığını kaydetmiştir (Efendiyeve, 1981: 153-154). Araştırmacı, mahnı konusunda şöyle der: “Mahnı halkın kalbidir, halkın maneviyatı, dâhili âlemi, fikri, hissi, ıstırapları, sevinç ve kederidir. Mahnılara göre

halkın hayat tarzını toyunu, yasını, mübarizesini, muayyenle tirmek mümkündür. Mahnılar, ihtimaldir ki, halkın ilk yaratıcılık numuneleridir” (Efendiyev, 1981: 154).

Azerbaycan, İran ve Irak'ta ya ayan Türkler arasında “mani” terimine karılıklı olarak “bayatı” ya da birkaç aız farklılığıyla “mahnı”² adının kullanıldığını görmekteyiz. Ancak bu iki adlandırma arasındaki farklılık sadece sözcük düzeyinde kalmamıştır. Bayatılar, Azerbaycan halk edebiyatı içerisinde hem âşık türünde hem de klasik ve çağdaş türde yaratıcıları belirli olan bir tür olarak da görülmüştür, diğer yandan mahnılar ise dans ve ezgiyle bütünleşmiş yönüyle anonim türler olarak ön plana çıkmıştır. Mahnılar daha ziyade Türkiye Türklerinin adlandırmasında kullanılan türküye karılıklı gelmektedir, diyebiliriz.

1. Holavar ve Sayacı Na mesisi Kavramı:

Holavarlar, Azerbaycan'da çiftçilerin ekim veya hasat zamanlarında işleri kolaylaştırmak, motivasyonu artırmak ve tarım faaliyetinde kullanılan hayvanları yönlendirmek amacıyla söyledikleri kendine özgü ezgisi olan türkülerdir. Sayacı na meleri de çobanların sürülerini kontrol etmek, onlara komut vermek ve hayvan gütmelerini engelleyici bir hale getirmek için levlerine sahip bir türdür.

Azerbaycan Folklor ve Etnoğrafya Sözlüğü'nde holavar için şu tanım yapılmaktadır: “Holavarlar ekincilik ve çiftçilikle ilgili Azerbaycan ifahi halk türlerinden biri. Bunlar türkü gibi de söylenirdi. Genellikle mani eklinde olurlar” (Hacıyeva vd. 1999: 78). Aynı eserde sayacı na meleriyle ilgili olarak şöyle bir tanım verilmiştir: “Azerbaycan'da sığırcılık, keçi ve koyunculukla ilgili olarak tekkül etmiş türler. Holavarlar gibi sayacı sözleri de esas itibarıyla bayatı biçiminde meydana getirilir. Bazen 3, 4, 5 heceli, 6 ve daha çok mısralı sayacı na mesisi eklinde de yayılmıştır” (Hacıyeva vd. 1999: 109).

Ehlimen Ahundov, Azerbaycan halk edebiyatı ürünlerini topladığı eserinin “Açıklamalar” bölümünde holavar mahnılarına üzerinde durmuş, holavar kelimesinin nasıl türediğini, ekincilikle yakın ilgisi olduğunu açıklayarak bunların her mısrasının 7, 6 yahut 8 heceden ibaret olup esas önemli noktanın ahenk olduğunu vurgulamış, ilk mısranın 1, 2 veya 3 heceden terkip edildiğini ve buranın nakarat gibi okunduğunu ifade etmiştir (Ahundov, 1994: 426). Ahundov'a göre, her bendi 4 mısradan ibaret holavarlar nispeten yakın zamanın mahsulüdür (Ahundov, 1994: 426).

² Ziyat Akkoyunlu mani terimiyle ilgili bilgileri vermektedir: “Mani, Erzurum ve Kars yöresinde meni, Ege'de mana, Urfa'da meani, İstanbul'da mâni, Azerbaycan'da mahni, Kerkük'te me'ni diye telaffuz edilir” (Akkoyunlu1999: 31).

Ali Kafkasyalı'nın aktardığı bilgilere göre, holavar sözü "ho" ile "var" sözünün birleştirmesinden meydana gelmiştir. Ahengi temin etmek için araya "la" sesi katılmıştır. "Ho", hayvan, "var" ise "git" demektir. Eski zamanlarda söylenen holavarların mısra ve hece sayıları farklı olmuştur. Ancak son zamanlarda oluşturulan holavarların mısra sayıları sabitleyerek genelde dört mısradan oluştuğu gibi mısralardaki hece sayıları da e it bir hâl almıştır. Holavarların bazıları bayatı (mani) biçimine dönüşmüştür, hatta bazı maniler holavar eklinde de söylenmektedir. "Holavar" kelimesinin kullanımı da farklı şekilde ifade edilmektedir. "Holavar oku" denilmez, "holavar çek" denir. Bu da herhalde "holavar"ın uzatılarak söylenmesinden kaynaklanmaktadır (Kafkasyalı, 2002: 349).

Holavar kelimesinin kökünde bulunan "ho" büyük olasılıkla hayvanların ilk evcilleştirilmesi dönemlerinde kontrol ve komut amacıyla söylenen hayvan seslerinin taklidine dayalı bir ses olmalıdır³. Benzer bir tür gelişimini sayacı na melerinde de görmekteyiz. Sürülerini kontrol altında tutmak isteyen çoban, belli ritimlerle ses, ısıklı veya kaval çalarak hayvanları belirli refleksle alırtırken bu seslere zamanla sözler ekleyerek özgün bir tür ortaya çıkarmıştır. Her iki tür, önceleri 2-3 hecelik dizelerden meydana gelen daha sonraki zamanlarda bayatı eklinde olduğu gibi 7 heceye yaklaşmıştır.

Sayacı na meleri, göçebe hayatının bir alanı koyunculukla ilgilidir. Sayacı sözlerinin kökeni hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bu tür hakkında M. Tehmasib, sayacı sözünün Fars dilinde ki "saye", yani "gölge" sözünden alındığına ihtimal verir. Araştırmacıya göre, Fars dilinde bu sözün mecazi anlamı "himaye etmek", "savunmak"tır. Fars dilinden Azerbaycan Türkçesine de geçen "saye" sözü Kafkasya Türkleri arasında "bolluk", "bereket" vb. manalarda kullanılmaktadır. Buradan da sayacı na melerinin veya sayacıların halk arasında "bolluk getiren", "bereket getiren" vs. anlamlarında kullanıldığı anlaşılmaktadır (Eliyeva, 2007: 127-129).

Halk yaratıcılığının ilk örneklerinin ilkel insanların faaliyetleri ve tabiat hadiseleri hakkındaki basit tasavvurları ile ilgili meydana gelen sade emek ve merasim arka planları olduğu ileri sürülen Ramiz A. Ajev'e göre, hayat tarzı olarak tuğça tedricen bu arka plan sürecinden ayrılıp müstakil şekilde bu zamanlarla dinlenme aralıklarında da icra olunmaya başlanmıştır (A. Ajev, 2000: 56). Araştırmacının

³ Boşaya da özküz Anadolu'da ve ona yakın yörelerde güç ve üremenin yanı sıra toprağın sürülmesi ve tarımsal üretim üzerindeki etkin rolü nedeniyle de saygı görmüştür. Eski Mısır'da Apis adlı tanrının boğa eklinde tasvir edilmesi, bazı Hitit tanrılarının başlıklarında boğaların boğaların boğaların yer alması bu kutsal simgelemenin örneklerindedir. Bu sebeplerle "ho" kelimesinde bazı hayvanlara kutsallık atfedilmesiyle alakalı bir özellik dikkat çekmektedir.

aktardı ı bilgilere göre, bu arkıların birço unda emek özü, i aletleri, yardımcı güçler övülmü hatta kutsalla tırılmı tır. Bu arkılar sırf bu yönlerine göre de eski insanların emek arkada ları olmu lardır. Azerbaycan ifahi (sözlü) halk edebiyatında eski emek arkılarının birçok özelliklerini saklayan holavarlar imdi de ya amaktadır (A ayeve, 2000: 56).

2. Konu, Yapı ve lev Özellikleri:

Holavarların icrası esnasında icracı, çiftte sürülen hayvanla aslında bir çe it ileti im kurmaktadır ve ona hitap ederek hayvanı ki ile tirmektedir. Bu ba lamda dü ünüldü ünde arkaik inançlardaki totemist ve animist unsurların yansıması ortaya çıkmaktadır. Tarımsal devrimin insanlı ın inanç yapısında olu turdu u büyük de i iklikler, topra ın kutsalla tırılmasına, topra ın di il bir kudret ekinde tasavvur edilmesine sebep olmu tur. Aynı ekilde topra a i lem yapan bazı varlıkların ise eril bir kuvvet olarak dü ünülmesi⁴ ve bereket kültleriyle sembolle tirilmesi söz konusudur. Böylelikle öküz, bo a gibi çiftte kullanılan bazı hayvanlar, çe itli kültürlerde totem haline dönü türülürken aynı zamanda bereketin de sembolü olmu tur. Toprak ve çiftçi arasındaki iki yönlü etki im, bu türdeki sanatsal sözlerin ilk çıkı na kaynaklık etmi olması muhtemeldir.

Sözlü halk yaratıcılı ında holavar ekinde geçen türkülerde “ho”ya kutsal bir varlıkmı gibi seslenilmesi oldukça ilginçtir. Bu durum, ilkel dönemlerdeki hayvanlara kutsallık atfedilmesinin tipik bir örne i olması bakımından hayli önemlidir:

Holara

Qurban k s k

Holar

Taxıl bol olsun.

A holara!

Holara!

Ya ı gönd r holara!

Holara dilek

Etdim

Sübh üstü murada

Yetdim

(Nebiyev, 2009: 193-194).

⁴ J. P. Roux, eski toplumlarda kadının toplumdaki pasif konumu ve ekonomik rolü sebebiyle eylem ve ritüellerin erkil biçimde dü ünülece ini; ı ı n, hayvanın, bitkilerin, dölleyici unsurların erkil olması gerekti inin sanılaca ını ifade etmi tir. Bk. (Roux, 1998: 143).

İlk a amalarda holavarlar sadece çifte sürülen hayvana hitaben söylenen ve çiftçi kültüründe bolca kullanılan “hooo”, “holaaa” “ho ha” “halaaa”, “hay daaa” vb. seslerden oluşurken zamanla mısra ve sözler eklenmiş ve hece veznine yaklaştırılmıştır. Sesler, belirli ritimlerle yinelenerek hayvanların kontrolünü sağlar ve seslere karşı koşullanma amaçlanmıştır ve aynı zamanda boyunduruk ve hayvanın yürüyüş sesleri ilk ezgisel formları oluşturmuştur.

Qovut oldu,

Hu , ho!

Qara k lim, hu , ho!

Ala k lim, hu , ho! (Nebiyev, 2009: 192).

Nakarât kısmında yer alan “qara k lim” “ala k lim” ifadeleri bazı örneklerde de imi , “kalça k lim”, “ana k lim” ekline dönüşmüştür. Azad Nebiyev, sözlü gelenekte nakaratsız ikinci na mesine tesadüf edilmediğini belirtmiştir (Nebiyev, 2009: 192)

Holavarların doğu evrelerinde hayvanlara seslenme ünlemlerinin çeşitli a amalardan geçerek estetik özellikler kazandıkları görülmektedir. Bu seslenme ünlemlerine çeşitli sıfatlar eklenerek ezginin de yardımıyla holavarların dörtlüklere ve bayatı ekline doğru bir gelişim gösterdiği düşünülebilir.

Boyun yerin ya laram

K tan üstü a g l r

Pis gözleri da laram

Kotançıya ya g l r

Kotanımı sındırsan

Da dan a ır kotanı

Sübh üst c n a laram

Qabaq yeri ba g l r

Ho, ho, ho,

Ho, ho, ho,

Ho, ho, ho...

Ho, ho, ho... (Nebiyev, 2009: 192-193).

Biçimsel açıdan holavarların çoklukla bayatı eklinde ve 7’li hece ölçüsüyle oluştuğu görülmektedir. Bu dörtlüklerin uyak eması “aaxa” eklinindedir. Ancak âşik tarzındaki atıma türlerine benzer karılıklı konuşma, tekerleme ve kavu tak eklenmiş bent eklinde olanları da bulunmaktadır. Aşağıda kullanılan metinler Behlül Abdulla’nın (2001: 10-30) eserinden alınmıştır:

Bayatı Tarzında:

<i>Qa qa k lim boz, ala</i>	_____ a	} Tam uyak 7'li hece ölçüsü
<i>Tarlaya saldım yola</i>	_____ a	
<i>Tay öküzl i a maz</i>	_____ x	
<i>Öküz g r k cüt ola.</i>	_____ a	
<i>Da dö ünde yatana</i>	_____ a	} Tam uyak ve ekli redif 7'li hece ölçüsü
<i>Gün g d r ay batana</i>	_____ a	
<i>Qara öküz qar ıyar</i>	_____ x	
<i>Cütün maçın tutana.</i>	_____ a	
<i>Gün dü dü qar üstün</i>	_____ a	} Tam uyak ve sözcüklü redif 7'li hece ölçüsü
<i>Ba çada bar üstün</i>	_____ a	
<i>T nb l yatan öküzün</i>	_____ x	
<i>Qu lar qonar üstün .</i>	_____ a	
<i>Qara k l g d r i</i>	_____ a	} Yarım uyak ve ekli redif 7'li hece ölçüsü
<i>Qorxum var ba rı bi</i>	_____ a	
<i>Nola bir bulud k l</i>	_____ x	
<i>Ya ı ya a, nem dü .</i>	_____ a	

Âık İiri Tarzında:

Ekinci: *Sarı öküz s nd n budu dil yim*

Bir günlüyü tamam k r k k s n

st mir m ax amad k ç k s n

El töhm tin üstümüz tök s n

Öküz: *S n havaxtda m nim gördün i imi*

Qoymayırsan dinc saxlayım ba umu

Qoyundan keçid n ver yolda umu

Gör m n onlar il nec ç k r m.

Ekinci: *Yax ı olsan yiy n s ni satmazdı*

Yarımçıq z mid i i yatmazdı

H ft d üç günü mala qatmazdı

H r il yarım k viz toum k s n.

Öküz: *Öküzün yiy si olmasın na ı*

Payızda i l dib saxlasın qı ı

Belim minm s arvadla ki i

Boyunduruq altda qu t k s k r m.

Tekerleme Tarzında:

<i>Unluq bo alıb</i>	<i>Sarı bu da k hr ba</i>
<i>Neç zamandı</i>	<i>Doldu furqon araba</i>
<i>Arpa qurtarıb</i>	<i>Caddı cavandı</i>
<i>Süfr yavandı</i>	<i>Qonaq qovandı</i>
<i>Haylamı am hayıma</i>	<i>G lin bo andı</i>
<i>Yeti ib harayıma</i>	<i>Caddı cavandı</i>
<i>Atını çapıb g lib</i>	<i>Kasıba hayandı.</i>
<i>Künd sin yapıb g lib</i>	
<i>Caddı cavandı</i>	
<i>Kasıba hayandı</i>	

Kavu taklı olanlar:

<i>Tarlada t r tök r m</i>	<i>Eli günü b z rs n</i>
<i>H r yaz s ni k r m</i>	<i>Gözl r üst g z rs n</i>
<i>H r nazını ç k r m</i>	<i>H r göz ld n göz ls n</i>
<i>Sarı sünbülüm sarı</i>	<i>Sarı sünbülüm sarı</i>
<i>Sarı sünbülüm sarı.</i>	<i>Sarı sünbülüm sarı.</i>

Koyunların kuzulama, dölleme, göç zamanı, yünlerinin kırılması vb. dönemlerinde çobanlar, bu faaliyetleri törensel bir ekilde icra etmektedir. Anadolu'da saya gezme oyunlarında oldu u gibi Azerbaycan'da da ritüel kaynaklı seyirlik oyunların hayvanlarla ilgili çe itli dönemlerde icra edilmi olması muhtemeldir. Halk iirinin ilk i türküleri olarak kabul edilen sayacı na meleri, konar-göçer toplulukların ürünleri olarak dü ünülmü tür.

Sayacı na meleri bugün ço unlukla bayatı tarzında söylenmektedir. Ancak di er biçimlerde söylenen na meler de vardır. A a ıda sayacının alkı sözlerinin bulundu u bir metin verilmi tir:

<i>Salam leyk say b yl r</i>	<i>S fa olsun yurdunuz!</i>
<i>Bir-birind n yey b yl r!</i>	<i>Ulamasın qurdunuz!</i>
<i>Saya g ldi gördünüz</i>	<i>Aç getsin avanınız</i>
<i>Salam verdi aldınız</i>	<i>Tox g lsin çobanız</i>
<i>Alnı t p l qoç quzu</i>	<i>Bu saya yax ı saya</i>
<i>Sayaçıya verdiniz</i>	<i>H m çe m y h m çaya</i>
<i>Siz sayadan qorxmursuz</i>	<i>H m ülk r h m aya</i>
<i>S fa yurda qonmursuz</i>	<i>H m yoxsula h m baya.</i>

A a ıda bayatı tarzında söylenen sayacı na melerinden örnekler verilmi tir.

<i>N n m qarala qoyun</i>	<i>Qoyunun üçü g ldi</i>
<i>B nz r marala qoyun</i>	<i>Dolandı köçü g ldi</i>
<i>Çoban yununu qırxi b</i>	<i>Sürünü qaba nda</i>
<i>Basar xarala qoyun.</i>	<i>Bir ala keçi g ldi.</i>
<i>Saya-saya sayadan</i>	
<i>Qoyun g lir qayadan</i>	
<i>Sayaçıya pay verin</i>	
<i>Damazlı ı mayadan.</i>	

A a ıdaki metin kavu taklı bir sayacı na mesidir:

<i>Haramı g ldi</i>	<i>S h r ert y l sdi</i>
<i>Qoyunu basdı</i>	<i>O yel s brimi k sdi</i>
<i>B n k ha, a b n k ha</i>	<i>B n k ha, a b n k ha</i>
<i>B n k ha, a b n k ha.</i>	<i>B n k ha, a b n k ha.</i>

Sonuç

Holavar ve sayacı na mesi olarak adlandırılan emek na meleri, ilkel topluluk dönemlerinden bugüne uzanan eski halk iiri türleridir. Tarım ve hayvancılı ın ba langıç zamanlarında çe itli biçimlerde bazı hayvanlara seslenme ünlemleri, belirli formlardan geçerek zaman içinde estetik bir hüviyet kazanmı tır. Önceleri serbest nazmın örneklerini te kil ederken, sonraları Türk halk iirinin belirli ekilerinin de etkisiyle ölçülü iirler haline gelmi , birço u bayatı tarzında söylenmeye ba lanmı tır. Bazıları ise tekerleme, kavu taklı türkü, â ık iiri tarzları vb. biçimlerde varlı mı sürdürmü tür. Genellikle 6, 7 ve 8'li hece ölçüsü bu türlerde yaygındır.

Konu yönünden ele alındı ında, bu türlerde i sürecinde yapılan faaliyet hakkında bilgi verildi i; emek, i aletleri, yardımcı güçler, çifte ko ulan hayvanlar ve sürü hayvanlarının övüldü ü; toplumsal bilinçte kalan ilkel dönemlerdeki eski inançlara ait unsurların yer aldı ı görülmektedir. A ırlıklı olarak ki ile tirme, benzetme, intak gibi söz sanatları kullanılmı tır.

levsel açıdan de erlendirildi inde holavarların çifte ko ulan hayvanların kontrolünü sa lamak, onlara komut vermek, i i kolayla tırmak, çalı ırken e lenmek gibi i levlerinin oldu u görülmektedir. Di er yandan sayacı na meleri, sürüleri kontrol altında tutmak, arklı refleks olu turarak belirli ritmik seslerin yardımıyla sürüyü yönlendirmek, çobanla güttü ü hayvanlar arasında bir çe it etkile imi sa lamak vb. i levlere sahiptir.

Bu türlerde icracılar, çift süren, tarlada çalı an çiftçiler ile hayvan güden çobanlar ve saya gezme gibi ritüel oyunlarda rolü olan oyunculardır. cracıların holavar ve sayacı na melerini meslek gelene i içinde edindikleri deneyimlerle ö rendikleri söylenebilir. Özellikle çobanların kendi aralarındaki etkile imleri, icra gelene inde önemli rol oynar. Çobanlar, sayacı na melerini icra ederken kaval ve ıslık sesleri ile ritmik sesler kullanırlar. Holavar söyleyen çiftçiler de müzik aleti kullanmasalar da ritmik bazı ünlem sözleri ile ıslık sesini icrada e lik sesleri ekinde kullanırlar. Bu türlerin kendilerine özgü ezgileri olu mu tur.

Azerbaycan'da varlı mı bugün de sürdüren holavar ve sayacı na meleri, en eski halk iiri türleri hakkında bize bilgi veren türlerdir. Ortak Türk kültürü mirası içinde de erlendirilebilecek ve kökeni çok eskilere dayanan bu türler üzerinde daha kapsamlı çalı malara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Abdulla, Behlul. Azərbaycan İfahi Xalq d biyyatı I. Bakı: Yeni N rli r Evi, 2001.

A ajev, Ramiz. (2000). “Halk Yaraticılı ının Kaynakları”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Ara tırmaları Enstitüsü Dergisi 14 (2000): 55-58.

Ahundov, Ehliman. Azərbaycan Halk Yazını Örnekləri. Akt. Semih Tezcan. Ankara: TDK Yayınları, 1994.

Akkoyunlu, Ziyat. “Kerkük A zında Mani ve Horyatlara Dair”. Karda lık Dergisi 1-2 (1999): 31-34.

Efendiyev, Pa a. Azərbaycan İfahi Xalq d biyyatı. Bakı: Maarif N rriyyatı, 1981.

Eliyva, Xeyale. “M. H. T hmasibin ‘Xalq d biyyatımızda Merasim v Mövsüm Nam l ri’ s ri Haqqında”. Azərbaycan İfahi Xalq d biyyatına Dair T dqıql r XXIV (2007): 125-142.

Hacıyeva, Maarife ve di er. Azərbaycan Folklor ve Etnografya Sözlü ü. Ankara: Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, 1999.

Kafkasyalı, Ali. ran Türk Edebiyatı Antolojisi I. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2002.

Mirahmedov, Eziz. Edebiyat ünasıg Ensiklopedik Lü eti. Bakı: Ne rriyyat Poligrafiya Birli i, 1998.

Nebiyev, Azad. Azərbaycan Xalq d biyyatı. Bakı: Çıraq Ne rriyyat, 2009.

Roux, Jean-Paul. (1998). Türklerin ve Mo olların Eski Dini. Çev. Aykut Kazancıgil. stanbul: aret Yayınları.